

Pillantás a hazai közigazgatási jog tankönyvirodalmi fejlődésének mérföldköveire III. (1854-2019) Pótlások és összegzés

KOI GYULA¹

Absztrakt

E tanulmány célja a hazai közigazgatási jog tankönyvirodalma fejlődése mérföldköveinek bemutatása. Az írás figyelemmel van az 1854-es kezdetektől 2019-ig vizsgált hiányzó közigazgatási jogirodalmi adatok és elemzések pótlására. Az esszé vizsgálja egyúttal a közigazgatási jog oktatásának tankönyvekben lecsapódó változásait is. A cikk mind a történeti, mind az összehasonlító módszertan tapasztalatait egyaránt alkalmazza. Az anyag összefoglalja az előző és a jelenlegi kutatásaink eredményeit.

A Glance at Evolution of Milestones of Domestic Administrative Law Textbooks III. (1854-2019) Supplement and Summary.

The goal of this study to present of milestones of domestic administrative law textbooks. This writing pays attention to fill in the missing data and analyses of examined administrative legal literature from the beginning of 1854 to 2019. This essay examines the changes of education of administrative law, which condenses in textbooks in the same time. Our paper applies the experiences both historical methodology, both comparative method, too. The contribution summarises the result of the previous and present researches.

1.Bevezetés

Jelen tanulmány ötlete és megvalósítása egy, időhatárai tekintetében kiterjesztetten, napjainkig kitekintő kutatás részeként készült.²

A tanulmány a hazai közigazgatási jog (államigazgatási jog) tankönyv- és jegyzetirodalmának 165 évét feldolgozó két korábbi dolgozatunk folytatása.³ A korábbiakban jelzett vizsgálódási tárgyhoz kapcsolódó lehatárolásokat, a módszertani ismertetést ezért külön nem ismételjük meg. Fő célünk egyfelől a két korábbi tanulmányban helyet nem kapott régibb (polgári kori és szocialista korszakbeli) jegyzetek, és újabb, a korábbi vizsgálódásból terjedelmi okokból javarészt kimaradt egyetemi műhelyek 21. századi tankönyveinek áttekintése. Új műfajként kell számot adnunk a közigazgatási jogi szakvizsga könyvekről, melyeket e harmadik részben vonunk be az elemzésbe, de kisebb számuk miatt az e műfajba tartozó kötetek elemzése nem kíván meg jelentős terjedelmet, de a műfaj fontossága vitathatatlan.

¹ Jogász, igazgatásszervező, bibliográfus. PhD., tudományos főmunkatárs, NKE ÁNTK Lőrincz Lajos Közigazgatási Jogi Tanszék. A szerző a Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézet tudományos munkatársa is. 2001 óta folytatja tudományos kutatásait és 2003-tól egyetemi oktatótevékenységét. Fő kutatási területe a nagy közigazgatási rendszerek (frankofón, germán, angolszász) közigazgatás-tudománya, valamint a magyar közigazgatás-tudomány; illetve az összehasonlító közigazgatás-tudomány és közigazgatási jog (Kína, Oroszország). Kutatásai középpontját elsősorban a hazai közigazgatás-tudományt ért külföldi hatások vizsgálata mellett Magyary Zoltán életművének kritikai kiadása, valamint az Államtudományi klasszikusok sorozat bevezető tanulmányai körében a legjelentősebb hazai szerzők életművének és elméleti munkásságának bemutatása jelenti. Elsősorban angol, francia, német, és orosz nyelven beszél, illetve ezek mellett kínai és latin nyelven is dolgoz fel forrásokat.

² Az írás az NKE ÁNTK Lőrincz Lajos Közigazgatási Jogi Tanszék „Magyary Zoltán összes munkái. Kritikai kiadás (2014-2033)” elnevezésű kutatás keretében készült. A kézirat lezárva: 2022. augusztus 1.

³ KOI Gyula (2022a): Pillantás a hazai közigazgatási jog tankönyvirodalmi fejlődésének mérföldköveire I. (1854-1948). *Új Magyar Közigazgatás* 2022/1. 17-24. ISSN 2060-4599 KOI Gyula (2022b): Pillantás a hazai közigazgatási jog tankönyvirodalmi fejlődésének mérföldköveire II. (1949-2019). *Új Magyar Közigazgatás* 2022/2. 60-68. ISSN 2060-4599

2.Három kiegészítés utáni korai közigazgatási jogi jegyzet korábbi említésének kibontása

Fésüs György (1841-1914) 1876-os, *A magyar közigazgatási jog kézikönyve*⁴ című munkája 1868-as, 1870-es, illetve 1874-es (kassai és pozsonyi) könyvomas (litografált) jegyzetelőzményekre megy vissza. Ezek könyvészeti leírása a lábjegyzetben olvasható.⁵ A Fésüs életmű szerző és intézmény feltüntetése nélküli, két, hallgatói lejegyzésű kéziratban fennmaradt munkáit elemző tanulmányunk arra a következtetésre jut, hogy az ismertett, a szerző magángyűjteményébe antikvár vétel útján került kéziratok két kötetben lejegyzett három tantárgyi előadás: a *Közjog*, és a *Közigazgatási jog*, (valamint a harmadik, hozzákötött *Pénzügyi törvényisme*) címűek vélhetően a kassai jogakadémiához kötődnek, 1870 körül készültek, a prelegáló oktató pedig Fésüs György volt, így a *Közigazgatási jog* című 1870-es jegyzet azóta példányban közgyűjteményekben ma már nem megtalálható darabjai alighanem e kézirat korabeli könyvomas (litografált) többszörözése útján e manuscriptumról készülhettek. Azaz vélhetően szövegszerű hasonlóságról, alighanem azonosságról van szó. (Tartalomjegyzékét és rövid ismertetését lásd a fentebbi tanulmányban).

⁴ FÉSÜS György (1876): *A magyar közigazgatási jog kézikönyve. A jogtanulók s egyéb vizsgálati jelöltek igényeihez alkalmazva rendszeresen egybeállította:--.--*. Budapest, Eggenberger xvi, 474.

⁵ Időrendben az alábbi közigazgatási jogi könyvomas kiadványok ismertek: FÉSÜS György (1868): *Magyar közigazgatási törvényisme*. (Kassa), Werfer Károly. ISBN nincs. Példánya nem maradt fenn. (Második kiadása: Pozsony, kiadó nélkül 232. Példányból is ismeretes /OSZK/). FÉSÜS György (1870): *Magyar közigazgatási jog*. Kassa, Werfer Károly. ISBN nincs. (Példányból nem ismert). A kérdésről bővebben: KOI Gyula (2021): „Míg állni látszék az idő” – Egy feltételezhetően 1870-es, ismeretlen alkotójú, *Magyar közigazgatási jog* című előadásjegyzet kézírata szerzőségének kérdéséhez, tekintettel két kapcsolódó kéziraatra. In: PERES Zsuzsanna – PÁL Gábor (szerk.): *Ünnepi tanulmányok a 80 éves Tamás András tiszteletére. Semper ad perfectum*. Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó 403-412. ISBN 978 963 531 504 8 A tanulmány arra a következtetésre jut, hogy az ismertett, a szerző magángyűjteményébe antikvár vétel útján került kéziratok, két kötetben ismeretlen joghallgató által lejegyzett három tantárgyi előadás: *Közjog*, *Közigazgatási jog*, valamint *Pénzügyi törvényisme* vélhetően a kassai jogakadémiához kötődik, 1870 körül készültek, a prelegáló oktató pedig Fésüs György volt, így a *Közigazgatási jog* című 1870-es jegyzet azóta példányban közgyűjteményekben ma már nem megtalálható darabjai alighanem e kézirat korabeli könyvomas (litografált) többszörözése útján e manuscriptumról készülhettek.

3. Hiányzó elemek szocialista korszak államigazgatási jogi jegyzetei vonatkozásában. Két tanácsakadémiai tankönyv

Az 1949 és 1963 közötti közötti bontakozó jegyzetirodalom felsorolását szükséges a korábban nem említett 1958 és 1959 közötti korszak egyes tételeivel.⁶ Új forrásként ismeretes a Pécsi Tudományegyetem államigazgatási tankönyvhöz fűzött 1981-es kiegészítő jegyzete.⁷

A Tanácsakadémia 1963-as államigazgatási eljárásjogi jegyzetét⁸ az Országos Széchényi Könyvtár őrzi. A géppel írt, sokszorosított 260 példányos tanácsakadémiai jegyzet számos rejtély forrása. Címlapján az első felirat a cím előtt „Államigazgatási iskolák” (nagybetűs szedéssel) alighanem a budapesti és a vidéki tanácsakadémiákra utal. A szerzők személye helyett csak a tanszék neve, mint kollektíváé áll. *Per analogiam* Németh Gyula és Pécsváradi János személye feltételezhető, mint akik az Államigazgatási eljárás általános szabályairól szóló 1957. évi IV. törvény (Et.) 1956-os kodifikációjában fiatalon részt vettek, és az intézmény és jogutódai oktatói voltak. (Ahogy anno nekem személyesen elmondták, a szintén sajnálatosan néhai Berényi Sándor későbbi ELTE ÁJK Államigazgatási Tanszék tanszékvezető professzorával együtt vettek részt az Et. kodifikációjában). Az egyeztetőként jelzett Urbán J. és Németh I. neve semmit sem mond, nyilván levéltári kutatásokkal később pontosítások adhatóak.

Az 1-95. oldalak magát a jegyzet alapszövegét hordozzák, a 96-123. oldalakon oldalanként egy iratminta található. A Tanácsakadémia (tanácsakadémiák) jegyzeteinek ritka fennmaradása miatt a kiadvány megérdemel egy hosszabb elemzést. A jegyzet tartalma alapvetően az Et. törvényi sorrendjében halad, a tudományos és gyakorlati szakirodalmi források nélkülözése mellett, tisztán leíró igénnyel. A bevezetést (1-5.) a törvény hatálya (6-10.); a hatáskör és illetékesség szabályai (11-19.); valamint az alapeljárás (20-49.) felvezetése követi. Utóbb az államigazgatási szerv határozata (50-58.); a fellebbezési eljárás (59-69.); az államigazgatási határozatok bíróság előtti megtámadása (70-74.); az ügyészi óvás (75-77.); a sérelem orvoslása fellebbezési eljáráson kívül (78-85.); a végrehajtási eljárás (86-91.); az

⁶ BEÉR János – BIHARI Ottó – KOVÁCS István – MARTONYI János - MÁRTONFFY Károly – SZAMEL Lajos szerk. (1958): *Államigazgatási jog II. Különös rész.* Budapest, Tudományegyetemek Állam- és Jogtudományi Karai - Felsőoktatási Jegyzetellátó. 236. ISBN nincs. BEÉR János – MÁRTONFFY Károly szerk. (1959): *Államigazgatási jog I. Általános rész.* Budapest, Tudományegyetemek Állam- és Jogtudományi Karai - Felsőoktatási Jegyzetellátó. 328. ISBN nincs. BEÉR János – BIHARI Ottó – MÁRTONFFY Károly (1959): *Államigazgatási jog II. Különös rész* (szerk.: BEÉR János – MÁRTONFFY Károly). Budapest, Felsőoktatási Jegyzetellátó. 236. ISBN nincs. BEÉR János – MÁRTONFFY Károly (1960): *Államigazgatási jog I.* Budapest, Tudományegyetemek Állam- és Jogtudományi Karai - Felsőoktatási Jegyzetellátó. 328. ISBN nincs. BEÉR János – BIHARI Ottó – MÁRTONFFY Károly (1961): *Államigazgatási jog I. Általános rész* (szerk.: BEÉR János – MÁRTONFFY Károly). Budapest, Eötvös Loránd Tudományegyetem - Felsőoktatási Jegyzetellátó. 236. ISBN nincs. BEÉR János – BIHARI Ottó – MÁRTONFFY Károly (1961): *Államigazgatási jog I. Általános rész* (szerk.: BEÉR János – MÁRTONFFY Károly). Budapest, Eötvös Loránd Tudományegyetem - Felsőoktatási Jegyzetellátó. 236. ISBN nincs. BEÉR János – MÁRTONFFY Károly /szerk./ (1962): *Államigazgatási jog I. Általános rész.* Budapest, Eötvös Loránd Tudományegyetem - Felsőoktatási Jegyzetellátó. 328. ISBN nincs. BERÉNYI Sándor (1959): *Államigazgatás. Jegyzet az alap- és középfokú sportvezető tanfolyamok hallgatói számára. A jegyzet az útmutató a községi tanácsok végrehajtó bizottságai dolgozói részére című könyv 1-2. fejezeteit tartalmazza.* Budapest, Magyar Testnevelési Főiskola – Fővárosi Nyomda. 33.

⁷ IVANCSICS Imre – SZELESTEY György – NAGY Árpád (1981): *Kiegészítés a Magyar államigazgatási jog általános rész egyetemi tankönyvéhez. Kézirat.* Budapest, Tankönyvkiadó. 133. ISBN nincs.

⁸ A BUDAPESTI TANÁCSAKADÉMIA JOGI TANSZÉKE (1963): *Az államigazgatási eljárás általános szabályai. (Összeállította a Budapesti Tanácsakadémia Jogi Tanszéke).* Budapest, Budapesti Tanácsakadémia Jogi Tanszéke. 123. Egyeztetette: URBÁN J. – NÉMETH I. Leírta: BOCSÁKNÉ. ISBN nincs.

eljárási költség (92-94.) kérdéseinek elemzése mellett a Függelék (95-123.) 25 iratmintát tartalmaz. A jegyzet az államigazgatási eljárás fogalmát az alábbiakban határozza meg: „Az államigazgatási szervek végrehajtó-rendelkező tevékenységük körében⁹ a cselekvéseik egész sorát végzik. Ezek a cselekvések együttesen alkotják –a tágabb értelemben vett- államigazgatási eljárást. Az államigazgatási eljárás tehát azoknak a cselekményeknek az egymásba fűződő rendszere, amelyeket az államigazgatási szervek végrehajtó-rendelkező tevékenységük során végeznek (1.). A jegyzet ugyanígy említi az aktusfogalmat olyan államigazgatási szervekhez fűződő cselekményekként, mint amelyekhez közvetlen jogi hatások fűződnek, és amelyek jogok és kötelezettségek keletkezését, módosulását, vagy megszűnését eredményezik. Adminisztratív-technikai jellegű cselekményként említi olyan, az államigazgatási szervek működése során végzett cselekményeket, amelyekhez közvetlen jogi hatások nem fűződnek: ilyen a postabontás, az ügy előadójának kijelölése, a határozattervezet készítése. Tipikusan ilyen, adminisztratív-technikai cselekménysorként írja le az ügyvitelt, és az azon belül sajátos részként megjelenő ügyiratkezelést.

Aktusként, cselekményként hivatkoznak az államigazgatási szervek rendelkező tevékenysége során keletkező jogszabályokra (kormányrendelet, miniszteri rendelet és utasítás, vagy a végrehajtó bizottság alsóbb szervekhez intézett általános érvényű utasításai, határozatai (1-2.). A tágabb értelemben vett államigazgatási eljárás három irányt ölel fel (2-3.).

1)Az államigazgatási szervek hatósági (külső) eljárása. Ennek során a hatóságként fellépő államigazgatási szerv és az eljárásban résztvevő másik fél (leginkább állampolgár) között áll fenn kapcsolat. Az eljárás minden esetben közvetlen jogi hatást kiváltó cselekmény, azaz egyedi döntés elérésére irányul. A szerzők megjegyzik, hogy az általuk csak Tv.-nek rövidített Et. szabályozása ezekre az esetekre irányul.

2)Az államigazgatási szervek egymás közötti (belső) eljárési szabályai rendezik az államigazgatási szervezetben egymásnak alá-főlérendelt, valamint a egymásnak mellérendelt államigazgatási szervek kapcsolatainak formáit.

3)A harmadik csoportba azokat az eljárési szabályokat soroljuk, amelyek az államigazgatási szerveknek az államhatalom szerveihez való kapcsolatát, illetve a bíróságokkal és az ügyészségekkel való érintkezését rendezik.

Az államigazgatási eljárás ilyen tagozódása – mutatnak rá a jegyzet szerzői- nem jelenti azt, hogy az eljárás e különböző formái minden esetben külön-külön folynának. A legtöbb hatósági határozat meghozatalához szükség van hatósági eljárásra, belső eljárásra, és ügyviteli mozzanatokra. A szűkebb értelemben vett államigazgatási eljárás a külső eljárás.¹⁰

Szükséges említeni a Tanácsakadémia egy másik, 1974-es, államigazgatási jogi ismereteket tartalmazó, alapvetően államigazgatási eljárásjogi tankönyvét.¹¹ (A jelen tankönyv

⁹ KOVÁCS István (1957): *Az államigazgatás meghatározása. Magyar Tudományos Akadémia Az Állam- és Jogtudományi Intézet Értesítője I. köt. 1. sz. (Különlenyomat)*. Budapest, Akadémiai Kiadó – Akadémiai Nyomda. 71-72.

¹⁰ A BUDAPESTI TANÁCSAKADÉMIA JOGI TANSZÉKE (1963): *Az államigazgatási eljárás általános szabályai. (Összeállította a Budapesti Tanácsakadémia Jogi Tanszéke)*. Budapest, Budapesti Tanácsakadémia Jogi Tanszéke. 123. Egyeztetve: URBÁN J. – NÉMETH I. Leírta: BOCSÁKNÉ. ISBN nincs.

¹¹ LŐRINC Lajos – MOLNÁR István - NÉMETH Gyula - SZTANCSIK József (1974): *Államigazgatási jogi ismeretek. A szakigazgatási tagozat tankönyve*. Budapest, Tanácsakadémia Igazgatási Tanszék. 247. ISBN nincs. Lőrincz akadémikus és az Államigazgatási Főiskola Igazgatási Tanszéke tanszéki titkárnője, Farkas Gáborné

tudomásunk szerint közgyűjteményben nem lelhető fel, így saját könyvtárunk példányát használtuk. Ezen felül még egy tanácsakadémiai tananyag ismeretes, amelynek közgyűjteményi példányát nem leltük fel).¹²

A Tanácsakadémia 1974-es kötete államigazgatási eljárásjogi tartalmú, többségében az Áe. kivonatolása (néhány eseten utal a Tanácstörvény egyes rendelkezéseire). Az egyes fejezetek szerzői nem kerültek feltüntetésre. A tankönyv két részből és 13 fejezetből, valamint két mellékletből áll. Az oldalak nyomtatottak, de az írógépek betűtípusát használják, egy oldalon átlagosan 1200 karakter, tehát csekélyebb szövegmennyiség található. Elméletibb nézőpontot képvisel az *Alapfogalmak* című első rész (1-25.) *Az államigazgatási jog* (1-10.) illetve *Az államigazgatás szervezete és működése* című két első fejezete (11-25.), amelyek az államigazgatás fogalmát, az államigazgatási jog fogalmát és forrásait, az államigazgatási jogviszonyt, az államigazgatási jog rendszerét; az államigazgatás szervezetét és működését (az államigazgatás szervezetét, az államigazgatási szerveket, az államigazgatási szervek osztályozását, és az igazgatási szervek egymáshoz való viszonyát, valamint az államigazgatási aktustant) mutatja be. A második rész *Az államigazgatási eljárás általános szabályai* címet viseli (26-142.). *Az államigazgatási eljárás tagozódása, a hatósági eljárás szabályozásának jelentősége* című fejezet (26-30.) elméleti jellegű. *Az eljárási törvény hatálya* című egység (31-35.) az itt is Tv.-nek rövidített Et. szervei hatályát, tárgyi hatályát, valamint személyi hatályát mutatja be. A *Hatáskör és illetékesség* kérdését (36-49.) követően az egyik legjelentősebb, megkerülhetetlen fejezet *Az alapeljárás* címmel a témakör fő nézőpontjait járja körül (50-96.). *Az államigazgatási szerv határozata* (97-110.), valamint *A fellebbezési eljárás* (111-116.) mellett külön fejezet foglalkozik *Az államigazgatási határozatok megtámadása bíróság előtt* című (117-122.), *Az ügyési óvás* (123-124.), *A sérelem orvoslása fellebbezési eljáráson kívül* (125-132.), *A végrehajtási eljárás* (133-140.), valamint az *Eljárási költségek* (141-142.) témakörökkel. A két melléklet egyike maga a törvény, az Et. 1974-ben hatályos szövege (143-236.). Érdekes kezdeményezés a *Kimutatás a tanácsi szervek hatósági fórumrendszeréről* elnevezésű melléklet (237-243.).

3. Egyes 21. századi közigazgatási jogi tankönyvek tanulságai

A Debreceni Egyetemen a korábbi *Közigazgatási jog I-II.*¹³ tananyag helyébe lépő *Közigazgatási jogi alaptanok* című kiadvány a Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának tankönyve, ezt tekintjük át elsőként. A korábbi általános rész alatt tárgyalt oktatás jelenleg három pillérre épül: a megalapozó, a tanulmányban tárgyköre miatt nem vizsgált közigazgatás-elmélet mellett a jelen vizsgált tankönyv¹⁴ anyagát képező alaptanokra, illetve a

elbeszéléséből tudható, hogy a Tanácsakadémián (illetve talán később az Államigazgatási Főiskolán) oktatott egy dr. Lőrinc Lajos nevű személy (aki tehát valószínűsíthetően cz nélkül írta a nevét), őreá „a másik Lőrinc Lajos” néven is hivatkoztak. Személyére vonatkozó bővebb adatokat a Tanácsakadémia irathagyatékának áttanulmányozása adhatja. Lőrinc Lajosnak csupán három (feltehető) művéről tudunk. (Lásd lentebb is, egy 1968-as művet illetően – a későbbi akadémikus Lőrincz Lajos ekkor 23 éves volt). A kérdés tisztázását a Tanácsakadémia irathagyatékának tanulmányozása oldhatná fel véglegesen.

¹² SZTANCSIK József – LŐRINC Lajos – KÁTAI Imre (1968): *Államigazgatási ismeretek. Szakigazgatási rész III.* Budapest, Tankönyvkiadó. 171. ISBN nincs.

¹³ BALÁZS István /szerk./ (2015a): *Magyar közigazgatási jog általános rész I. Egyetemi tankönyv.* Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó. 297. ISBN 978 963 3185 421 BALÁZS István /szerk./ (2015b): *Magyar közigazgatási jog általános rész II. Egyetemi tankönyv.* Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó. 253. ISBN 978 963 3185 438

¹⁴ ÁRVA Zsuzsanna – BALÁZS István – BARTA Attila – VESZPRÉMI Bernadett (2019): *Közigazgatási jogi alaptanok.* Szerk.: BALÁZS István. Techn. szerk.: BARTA Attila. Lekt.: SZAMEL Katalin. Nyelvi lektor: JAKAB Viktória.

közigazgatási eljárásokat tárgyaló könyvre, amelynek legújabb kiadása 2022-ben jelent meg, de a 2019-es időhatár miatt a korábbi kiadásra utalunk.¹⁵ Az alaptani tankönyv a közigazgatás helye és fogalmi rendszere mellett a normatant, a központi és a helyi igazgatást, a közvetett közigazgatást, az irányítást és az ellenőrzést, valamint a közszolgálati jogot mutatja be.

Az eljárásjogi tankönyv a közismert hatósági eljárásjogi jogintézmények bemutatása mellett fontos utalni a Balázs István-féle *A közigazgatás fejlődésének tendenciái* című fejezetben foglalt általános megállapítások értékére is.¹⁶ Említendő újabb munkaként egy időközön kívüli szakigazgatási tankönyv¹⁷ megjelenésének ténye is.

A Miskolci Egyetem általános részi tankönyve¹⁸ az igazgatás és a közigazgatás kialakulása, fogalma, feladatai, alapfogalmai mellett a közigazgatás-tudomány alapjait is bemutatja. A szervezeti jog (a központi és a helyi szervek), és a közigazgatás személyzete jogintézményeinek bemutatásán túl a közigazgatási szervezetrendszer, illetve az irányítás, felügyelet, ellenőrzés kérdéseit is bemutatja a tankönyv. A Miskolci Egyetem általános részi tankönyve első része¹⁹ formátumban is megjelent a kötet, melyet egyéb részek követtek.

A Miskolci Egyetem általános részi tankönyve második része²⁰ a közigazgatási cselekményeket, azaz az aktustant, a közigazgatási eljárásjogot, illetve a szabálysértési jogot dolgozza fel. Mind az aktustan, mind az eljárás- és szabálysértési témakör vizsgálata meglehetősen részletes.

A Miskolci Egyetem különös részi tankönyve²¹ terjedelmes, közel félezer oldalt foglal magában. A gazdasági igazgatás; a területi-műszaki igazgatás; a védelmi igazgatás; és a humánigazgatás című rész nagyszámú igazgatási szakágat dolgoz fel.

Debrecen, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar. 372. ISBN 978-963-490-067-2 (nyomtatott kiadás) ISBN 978-963-490-068-9 (elektronikus kiadás). [Második, átdolgozott kiadás: 2021. 308.]

¹⁵ BALÁZS István – BARTA Attila – PRIBULA László – VESZPRÉMI Bernadett (2019): *Közigazgatási eljárások*. Szerk.: BALÁZS István. Debrecen, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar. 310. Második kiadás. ISBN 978 963 4901 419 (nyomtatott) ISBN 978 963 4901 471 (elektronikus) [Első kiadás: 2017. 257. Harmadik kiadás: 2022. 312.]

¹⁶ BALÁZS – BARTA – PRIBULA – VESZPRÉMI i.m. (15. j.) 299-310.

¹⁷ ÁRVA Zsuzsanna (2020): *Gazdasági közigazgatás*. Debrecen, Debreceni Egyetem, 2020. 205. ISBN 978-963-490-252-2

¹⁸ BISTEI Attila - IVANCSICS Imre - KALAS Tibor - PAULOVIKCS Anita - TORMA András - VARGA Jenő (2001): *Közigazgatási jog. Általános rész*. Szerk.: KALAS Tibor. Techn. szerk.: SZIGETI Erika. Lekt.: KALTENBACH Jenő. Miskolc, Virtuóz. 198. Előző (átdolgozott) kiadás és utánnnyomás: 2000. 302. ISBN nincs. 2007. 387. ISBN nincs.

¹⁹ CZÉKMANN Zsolt – KALAS Tibor – MARTON Emőke - NYITRAI Péter – TISZA Tibor – TORMA András – TURKOVICS István – VERESNÉ JAKAB Zsuzsanna (2007): *Közigazgatási jog I. Magyar Közigazgatási jog általános rész I*. Szerk.: KALAS Tibor. Techn. szerk.: CZÉKMANN Zsolt. Miskolc, Virtuóz Kiadó. 192. Első kiadás: 1993. 192. 1994. 192. Második utánnnyomás: 1995. vi, 274. 1997. 225. 2004. 225. ISBN nincs.

²⁰ BISTEI Attila – KALAS Tibor – MARTON Emőke - NYITRAI Péter – TISZA Tibor – TORMA András – VERESNÉ JAKAB Zsuzsanna (2005): *Közigazgatási jog 2. Magyar Közigazgatási jog általános rész II*. Szerk.: KALAS Tibor. Techn. szerk.: SZIGETI Erika. Miskolc, Virtuóz Kiadó. 199. Első kiadás: 1996. 178. 1997. 179. 1999. 178. 2001. 178. ISBN nincs.

²¹ BISTEI Attila – BORSODINÉ Nagy Erika – KOVÁCS András – MARTON Emőke – NYITRAI Péter – PAULOVIKCS Anita – SZABÓ Eszter – TISZA Tibor – TORMA András – VERESNÉ JAKAB Zsuzsanna (2004): *Közigazgatási jog. Különös rész. (Egyetemi tankönyv)*. Szerk.: TORMA András. Lekt.: KALAS Tibor. Budapest, Virtuóz Kiadó. 480. ISBN nincs.

A gazdasági igazgatás körében a nemzetgazdaság igazgatása; az iparigazgatás számos területe (bányajog, villamosenergia-, gázenergia- és atomenergiajog) mellett a kereskedelmi igazgatás (általános-, bel- és külkereskedelmi igazgatás) került feldolgozásra.

A területi-műszaki igazgatás körében a ritkábban vizsgált kisajátítás; valamint a területfejlesztési- és építésügyi igazgatás; a környezetvédelmi igazgatás; a közlekedési igazgatás vizsgálata történt meg (beleértve az EU jog releváns elemeit).

A védelmi igazgatás magában foglalja a lakosság igazgatásának; a rendészeti igazgatásnak; és a honvédelmi igazgatásnak a főbb kérdéseit.

A humánigazgatás terén az egészségügyi igazgatás; a kulturális igazgatás (benne a könyvtári és a levéltári igazgatás); az oktatási (közoktatási-, felsőoktatási-, és tudományos ügyek igazgatása) mellett a szociális-, gyermekvédelmi-, és gyámügyi igazgatás kerül terítékre.

A Miskolci Egyetem EU közigazgatási jogi különös részi tankönyve²² a témakör tankönyvi megjelenítésének önálló, hazai ritka példája. Az Európai Unió (röv.: EU) rövid intézménytörténeti fejlődésének közjogi- közigazgatási jellegre irányuló bemutatását követően az EU központi közigazgatása körében az egyes EU szervek neve, székhelye mellett feladat- és hatásköreik is részletes elemzésre kerülnek. Az EU helyi-területi igazgatása mellett igazgatástudományi működési modellje és jogrendszerének alapjai is hangsúlyt kapnak. A tankönyv az európai (pontosabban: EU) közigazgatásfogalom bemutatásának kísérletével zárul.

A Pécsi Tudományegyetem különös részi tankönyve változatos formákban jelent meg,²³ magunk itt a 2018-as kiadást vizsgáljuk.²⁴ *A közigazgatási jogi különös rész fogalma és jelentősége* címmel (19-22.) a kötet élén elméleti fejezet áll. E körben a közigazgatási jog különös rész fogalma és kialakulása, joganyaga és témakörei, illetve a különös rész, mint tantárgy áll a középpontban. A különös rész tartalma a korábban megismertek szerint alakul. Az olyan ritkább témák mellett, mint a területfejlesztés, külön fejezetet kap a gazdasági versenyjog és a fogyasztóvédelem igazgatása.

A Pázmány Péter Katolikus Egyetem szervezeti jogi tankönyve²⁵ Tamás András munkája, aki a tanulmány első részében már említett *A közigazgatási jog elmélete* című bevezető tankönyv szerzője. A szervezeti jogi kiadványhoz járult még egy kétkötetes jogszabálygyűjtemény is.²⁶ Az érdekesítő bevezetés mellett a modern közigazgatás

²² CSÁKI Gyula Balázs – KALAS Tibor – MARTON Emőke – PAULOVICS Anita – TORMA András (2005): *Közigazgatási jog 4. Európai közigazgatás*. Szerk.: TORMA András. Techn. szerk.: CSÁKI Gyula Balázs. Miskolc, Virtuóz Kiadó. 215. Utánnomás: 2008. 241. ISBN nincs.

²³ BENCsik András - CSEFKÓ FERENC – FÁBIÁN Adrián – FÜLÖP Péter – IVANCSICS Imre – KÓBOR Gyula - RÓZSÁS Eszter szerk. (2012): *Közigazgatási jog. Különös rész*. Budapest-Pécs, Dialóg Campus. 232. Harmadik kiadás. Első kiadás: Szerk.: Kóbor Gyula, 2009. 241. Második, javított és bővített kiadás: Szerk.: FÁBIÁN Adrián - RÓZSÁS Eszter, 2010. 283. Harmadik, javított és bővített kiadás: 2011. 294. Harmadik, átdolgozott kiadás: 2014. 183., 159. Az első kötetet BENCsik András, a második kötetet RÓZSÁS Eszter szerkesztette. Negyedik kiadás: Szerk.: Rózsás Eszter, 2021. 319. (Ludovika Egyetemi Kiadó). ISBN 978-963-9950-82-5

²⁴ BENCsik András - CSEFKÓ FERENC – FÁBIÁN Adrián – FÜLÖP Péter – IVANCSICS Imre – RÓZSÁS Eszter (2018): *Közigazgatási jog. Különös rész*. Szerk.: RÓZSÁS Eszter. Lekt.: KISS László. Budapest-Pécs, Dialóg Campus. 319. Harmadik, átdolgozott kiadás. ISBN 978-615-5877-82-7

²⁵ TAMÁS András (2007): *Magyar közigazgatási szervezeti jog I.* Budapest, Szent István Társulat. 300. ISBN 978-963-361-939-1 ISSN 1418-6489 Hatodik kiadás. (Első kiadás: 2001. 189. Második kiadás: 2002. 189. Harmadik kiadás: 2003. 189. Negyedik kiadás: 2004. 196. Ötödik kiadás: 2005. 227.)

²⁶ TAMÁS András – CHRISTIAN László – EGERSEGI Gyula – KÁRPÁTI Zoltán – KRAUSS Ottó – MIKÓ Zoltán – OLÁH József – MOLNÁR Miklós – PATYI Gergely – SEEREINER Imre (2008): *Magyar közigazgatási anyagi jog*

közpolitikai nézőpontjairól, illetve a szervezeti jog alapfogalmairól is képet kaphat az olvasó. *A közjogi igazgatás mint teljes közjogi rendszer* című fejezetben a közigazgatás és magánigazgatás, illetve a közigazgatás tágabb és szűkebb értelmén túl a központi állami szerek (köztársasági elnök, Országgyűlés, az országgyűlési biztosok, illetve az Állami Számvevőszék kerül bemutatásra. Ezt a magyar kormány: a kormánystruktúra és a minisztériumok bemutatása tetőzi be.

A Pázmány Péter Katolikus Egyetemhez tartozó másik tankönyv a közigazgatási anyagi jog névvel illetett szakigazgatási tankönyv.²⁷ Valóban tény, hogy a szakigazgatás maga anyagi jog (vagy legalábbis alapvetően az: szubsztantív jog). Az egyes fejezetek nem teljesen követik a humán (szociális-kulturális) igazgatás; gazdasági igazgatás; rendészeti igazgatás nagy szakigazgatási tárgykörök szerinti felosztást szerinti egymásutániségot. Sajátos területekként jelentkeznek a katasztrófavédelmi igazgatás; az 1989 után csak ritkán feldolgozott, de fontos agrárigazgatás; természetvédelmi igazgatás; vízügyi igazgatás; a külügyi igazgatás; és a nem minden tankönyvben feldolgozott pénzügyi igazgatás is. Az állami tulajdont is külön vizsgálja a tankönyv.

A győri Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Karának különös részi közigazgatási jogi tankönyve is vizsgálendő.²⁸ A 486 oldalas kötet a terjedelmesebb különös részek közé tartozik. Érdekessége, hogy a közigazgatási szankciótan és a szabálysértési jog is itt kerül bemutatásra. Olyan ritkább témák is olvashatóak, mint a közbeszerzési jog, vagy (két fejezetben) a hírközlési igazgatás, valamint a médiaigazgatás.

A felsőfokú közigazgatási szakemberképzésre készített Nemzeti Közszerződési Egyetem által használt tankönyv²⁹ a sorozatcímnek megfelelően az NKE már azóta Ludoviceum Anthologia közismereti tantárgycsoporttá (2020 szeptemberétől választható, 2021 szeptemberétől kötelező) átalakult korábbi ún. közös moduljának oktatási tematikájára utal vissza, mikor a közigazgatással kapcsolatos előismereteket vélelmez a hallgatóságnál, ezért a közigazgatás fogalma, kialakulása, fejlődése kapcsán felvetődő ismeretek tudottnak vehetőek. Részben ez a tényező különbözteti meg a Közigazgatás MA és az Államtudományi egységes ötéves MA szak hallgatóit az egységes ötéves képzésben résztvevő joghallgatóktól. (De nyilván közös bennük, hogy mindannyian részesülnek közigazgatási jogi ismeretátadásban. A képzés jellegére tekintettel az NKE hallgatók szélesebb tantárgyi spektrumon). A szerkesztő él azzal a bevett fordulattal is, hogy a közigazgatási jog mellett „meghatározó szerepe” van a (szűkebb értelemben vett) közigazgatás-tudománynak (azaz a közigazgatási szervezés- és vezetéstannak), a szociológiának, a politikatudománynak, és a pszichológiának is. Azonban Magyarországon és tágabb földrajzi környezetében a közigazgatásról alkotott felfogás elsősorban a jogalkalmazást, a hatósági tevékenységet tartotta (és tartja is) elsődlegesen a

Szerk.: GERENCSÉR Balázs – TAMÁS András. Sorozatszerk.: VARGA Csaba. Budapest, Szent István Társulat. 265. Negyedik, átdolgozott kiadás. (Első kiadás: 2004. 256. Második kiadás: 2005. 256. Harmadik, átdolgozott kiadás: 2006. 254. Negyedik, átdolgozott kiadás változatlan utánnomása: 2011. 265.). ISBN 978-963-277-020-8 ISSN 1418-6489

²⁷ DEMCSIK Tamás (2005): *Magyar közigazgatási jog. Kivonatos jogszabálygyűjtemény I. Szervezeti jog. II. Anyagi jog.* Budapest, Szent István Társulat. 528.

²⁸ GYURITA Erzsébet Rita – HULKÓ Gábor – KIS Norbert – LAPSÁNSZKY András – MUDRÁNÉ LÁNG Erzsébet – VÁCZI Péter (2008): *Közigazgatási jog III.* Szerk.: GYURITA Erzsébet Rita. Lekt.: PATYI András – VARGA Zs. András. Győr, Universitas – Győr Nonprofit Kft. 486.

²⁹ LINDER Viktória – TEMESI István – VÉRTESY László (2018): *Közigazgatási jog.* Sorozatszerk.: HAUTZINGER Zoltán. Szerk.: TEMESI István. Lekt.: BALÁZS István. Budapest, Dialóg Campus. 286. Studia Universitatis Communa.

közigazgatási működés lényegének. Ehhez képest, e sajátos keretek között kerül kifejtésre a kötetben a közigazgatási jog általános rész főbb dogmatikai elemei és egyes részterületei: a közigazgatás és jog kapcsolata, a közigazgatási jog fogalma; forrásai; alanyai; jogalkotó tevékenysége; a normatan; a felelősségi rendszer; a szankciótan; a közigazgatási jog érvényesülése; a közigazgatás tevékenységfajtái, cselekményei; a közigazgatási hatósági eljárás; az adatkezelés és nyilvántartások; valamint a közigazgatás személyzete (azaz a közszolgálati jog).

4.Szakvizsga könyvek

A gyakorlati jogi pályára lépő jogászok tevékenységének egyik alapeleme a jogi szakvizsga letétele. Ennek egyik tárgya a közigazgatási jog. A szakvizsgára felkészítő könyvek szerepe –bár speciális tankönyvek- de éppen azért nem kerülhetők meg. A 2011-ben első kiadásban Rixer Ádám és Hoffmann István, illetve Szilvássy György Péter által megjelentett kiadvány³⁰ 48 közigazgatási eljárásjogi, illetve 11 helyi önkormányzati tételt dolgozott fel. A 276 oldalnyi tételmagyarázatot és az ehhez kapcsolódó 15,5 oldal végjegyzet fészkes, gyakorlatias, jól tagolt. Különösen segítő a közigazgatási hatósági eljárásnál a 131-132. oldalon a szakirodalmi támpontok megadása. A szakvizsga felkészítőkönyv műfaja sokban rokon a kommentáréval, bár talán –mint itt is- az eltérő betűtípusok, felsorolások, az elkülönülő törvényszövegek és magyarázatuk jól segíti a felkészülést. A végjegyzetek is gyakran érdemi tartalommal bírnak. A 207. oldalon a jogszerű hallgatással foglalkozó főszöveg magyarázatául szolgáló cxli. végjegyzet a 292. oldalon igen építő jogdogmatikai magyarázat.

Rózsás Eszter *Közigazgatási jog. C/2. Témakör: Alkotmányjog és közigazgatási jog* című munkájának 2015-ös kiadása³¹ a 13-110. oldalon az alcímnek megfelelően alkotmányjogi és államszervezeti tételeket is kifejt. Az előszó is utal rá, hogy a kötet elméleti ismereteket csak a legszükségesebb mértékben tartalmaz, mivel jogszabályokat dolgoz fel. Az IM 2014 júniusában kiadott jogi szakvizsga tételsora képezi a tananyag alapját. A helyi önkormányzatok körében 13 témakör, míg a közigazgatási hatósági eljárás tárgyában nyolc témakör-csomópont kerül kifejtésre. A legfontosabb kapcsolódó szakirodalom rögtön az előszóban kerül feltüntetésre. Itt is jellemzőek az eltérő betűtípusok, bár a kifejezett jogszabályszövegek külön nincsenek kiemelve, azok belesimulnak a fejezeti szövegekbe.

A Patrocinium kiadó által kiadott szakvizsgakötet³² a 2018-as minisztériumi tételsornak megfelelően fejt ki az egyes tételeket. Az eltérő betűtípusokon túl az egyes tételek száma lapszéli jegyzetként sötétszürke négyzetben számmal jelezve olvasható. A bírói joggyakorlat és az alkotmánybírósági döntések ismertetését külön jelek mutatják. Gyakorlatias, lényegre törő tan- és segédkönyv, amely a helyi önkormányzatok és a Kormány általános hatáskörű területi

³⁰ RIXER Ádám – HOFFMANN István – SZILVÁSSY György Péter (2011): *Közigazgatási jog. Jogi szakvizsga könyvek*. Budapest, Novissima. 296, (3). [Második kiadás: 2013. 300, (21)/].

³¹ RÓZSÁS Eszter (2015): *Közigazgatási jog. C/2. Témakör: Alkotmányjog és közigazgatási jog*. Budapest-Pécs, Dialóg Campus. 248. Ötödik, átdolgozott kiadás. ISBN 978-615-5376-59-7 (Első kiadás: 2002. 200. Második kiadás: 2005. 415. Kiegészítő kötet: 2006. 103. Második kiadás, új lenyomat: 2007. 488. Harmadik, átdolgozott kiadás: 2011. 239.) Esetenként Chronowski Nórával közös kiadványként, Alkotmányjog és közigazgatási jog címmel jelentek meg a 2005-ös, 2006-os, 2007-es kiadások. A 2006-os kiadás két szerzővel, közös címmel, de kiegészítő kiadványként jelent meg. A 2011-es kiadás két kötetben jelent meg.

³² CSÁKI-HATALOVICS Gyula – GYÉKICZKY Tamás – GYERGYÁK Ferenc – TÓTH András (2018): *Közigazgatási jog. A helyi önkormányzatok és a Kormány általános hatáskörű területi államigazgatási szerve. A közigazgatási hatósági eljárás. A közigazgatási per*. Budapest, Patrocinium. 400. Második, átdolgozott kiadás. (Első kiadás: 2016. 333.) Szakvizsga könyvek. ISBN 978-963-413-202-8

államigazgatási szerve bemutatása mellett a közigazgatási hatósági eljárást, illetve külön a közigazgatási pert is tárgyalja.

5.Összefoglalás

Összeségében az első részben 25, a második részben 85, e harmadik részben 35, mindösszesen 145 elsődleges és másodlagos forrás lett feldolgozva. Azonban ez tisztítatlan mutatószám. A tankönyvek és a jegyzetek számát a lentebbiekben foglaljuk össze.

Az I. rész 34 mű 40 kiadását, azaz 32 tankönyv 36 kiadását, illetve 2 jegyzet 4 kiadását dolgozta fel. (A jelen tanulmányban az első részben említett, de bibliográfiai fel nem vett Fésüs-művek könyvészeti adatai által nyújtott kiegészítésekkel plusz 2 jegyzet 3 kiadás számítandó ide, de ezek a III. rész adatainál kerülnek említésre, mivel ott lettek közölve).

A II. rész 61 mű 76 kiadását (45 tankönyv 60 kiadását, valamint 16 jegyzet 16 kiadását) dolgozta fel.

A III. rész 31 mű 61 kiadását (22 tankönyv 53 kiadását, továbbá 8 jegyzet 8 kiadását) dolgozta fel.

Azaz az elsődleges források 126 mű 177 kiadását jelentik. (Ezek közül 100 tankönyv 149 kiadása, valamint 26 jegyzet 28 kiadása mutatható ki).

Az 1854 és 1948 közötti fejlődési ív jól megragadható. Általában az egy katedra-egy professzor jegyében többnyire egyetlen kiadású, általában professzoronként egy (vagy két) tankönyvet (kivételesen egy, de inkább több jegyzetet) találunk. A 19 professzor 36 mű 43 kiadását (32 tankönyv 36 kiadását, valamint 4 jegyzet 7 kiadását) jegyzi.

1949 és 1965 között csak ideologikus jegyzetek láttak napvilágot, tankönyvek nem. Ez volt az akkor államigazgatási jognak nevezett közigazgatási jog talán legkevésbé fényes korszaka.

1966-tól újra megjelentek a tankönyvek, 1989-ig ez a jogi karokon egységes, alapvetően a három fakultás tanszékvezetői által írt tankönyvek, „egységes jegyzetek.” (A Tanácsakadémia, az Államigazgatási Főiskola, illetve a Rendőrtiszti Főiskola más tankönyveket használt).

1989-től máig a tankönyvi pluralizmus, a néha már-már áttekinthetetlen sokszínűség, a gyakran változó tankönyvek jellemzőek. Egyre nagyobb a tere az elektronikus könyveknek, jegyzeteknek, ezek egyelőre még a papíralapú azonos kiadványok mellett jelennek meg. (Előfordul kizárólagosan elektronikus kiadvány is).

A közigazgatási jogi tankönyvek, jegyzetek kérdését általánosságban (fogalmilag és az értékelés szempontjainak számbavételével) érintette a közigazgatás-elmélet és a közigazgatás tudományának szakirodalma.³³ Magunk az értékelést a minimumra csökkentve, inkább egy jelentős számbavételi kísérletre szántuk el magunkat. Részben ennek az 1949 előtti források ritkasága mellett még inkább az 1945 után divatba jött, 1989 után is szokásos kispéldányszámú

³³ RIXER Ádám (2020): Tankönyvek és jegyzetek. In: RIXER Ádám: *A magyar közigazgatási jogtudomány értékelésének szempontjai*. Budapest, Dialóg Campus. 133-138.

jegyzetek sporadikus feltalálhatósága, melyet tovább csökkentett az ELTE ÁJK Közigazgatási Jogi Tanszékén e forráscsoport 2018-as ázásos, csőtörésből eredő visszafordíthatatlan állagsérelemmel járó sérülése. Hasonló hírt kaptunk egy magángyűjteményben nagyjából 15 közigazgatási jogi jegyzet sajnálatos selejtezéséről. Az 1989 utáni források számbavételét pedig nagy számuk mellett számos, gyakran áttekinthetetlen kiadásaik, utánnyomásaik figyelembevétele nehezítette. (Ez esetenként példányok hiányában pontosan ma már rekonstruálhatatlan). Nem vállaltuk fel valamennyi egyetem valamennyi jegyzetének feldolgozását. (Például az Államigazgatási Főiskola szakigazgatási jegyzetei rövidebb füzetekben láttak napvilágot, az évtizedek során többféle szerzőktől. Ezek nagy száma miatt külön feldolgozás lesz szükséges). A kutatás alóli kivételekről a korábbi két tanulmányban már szóltunk. Nem volt lehetőség a nem egy-egy tankönyvsorozat részeként, hanem esetleg egy-egy karon feltűnő az általános rész vagy a különös rész egy-egy darabját feldolgozó eljárásjogi, gazdasági igazgatási stb. művek is többnyire kimaradtak, ahogy az újabb közigazgatási jogi tárgyak (közigazgatás-elmélet, összehasonlító közigazgatás stb.) tankönyvei is. A kutatás végül ebben a részben a közigazgatási jogi szakvizsgakönyveket is feldolgozta, mert azokról a korábbi részekben nem szóltunk. Az 1989-től 2019-ig tartó harminc év áttekintése zárja az 1854 és 2019 közötti 165 esztendő történéseinek vizsgálatát. Nyilván munkánk sem nem tökéletes, sem nem hiánytalan, de remélhetőleg megkönnyíti a későbbi részletkutatásokat.

Felhasznált irodalom

A BUDAPESTI TANÁCSAKADÉMIA JOGI TANSZÉKE (1963): *Az államigazgatási eljárás általános szabályai. (Összeállította a Budapesti Tanácsakadémia Jogi Tanszéke)*. Budapest, Budapesti Tanácsakadémia Jogi Tanszéke. 123. Egyeztetette: URBÁN J. – NÉMETH I. Leírta: BOCSÁKNÉ. ISBN nincs.

ÁRVA Zsuzsanna (2020): *Gazdasági közigazgatás*. Debrecen, Debreceni Egyetem, 2020. 205. ISBN 978-963-490-252-2

ÁRVA Zsuzsanna – BALÁZS István – BARTA Attila – VESZPRÉMI Bernadett (2019): *Közigazgatási jogi alaptanok*. Szerk.: BALÁZS István. Techn. szerk.: BARTA Attila. Lekt.: SZAMEL Katalin. Nyelvi lektor: JAKAB Viktória. Debrecen, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar. 372. ISBN 978-963-490-067-2 (nyomtatott kiadás) ISBN 978-963-490-068-9 (elektronikus kiadás). [Második, átdolgozott kiadás: 2021. 308.]

BALÁZS István /szerk./ (2015a): *Magyar közigazgatási jog általános rész I. Egyetemi tankönyv*. Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó. 297. ISBN 978 963 3185 421

BALÁZS István /szerk./ (2015b): *Magyar közigazgatási jog általános rész II. Egyetemi tankönyv*. Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó. 253. ISBN 978 963 3185 438

BALÁZS István – BARTA Attila – PRIBULA László – VESZPRÉMI Bernadett (2019): *Közigazgatási eljárások*. Szerk.: BALÁZS István. Debrecen, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar. 310. Második kiadás. ISBN 978 963 4901 419 (nyomtatott) ISBN 978 963 4901 471 (elektronikus) [Első kiadás: 2017. 257. Harmadik kiadás: 2022. 312.]

BENCSIK András - CSEFKÓ FERENC – FÁBIÁN Adrián – FÜLÖP Péter – IVANCSICS Imre – KÓBOR Gyula - RÓZSÁS Eszter (2012): *Közigazgatási jog. Különös rész.* Budapest-Pécs, Dialóg Campus. 232. Harmadik kiadás. [Első kiadás: Szerk.: Kóbor Gyula, 2009. 241. Második, javított és bővített kiadás: Szerk.: FÁBIÁN Adrián - RÓZSÁS Eszter, 2010. 283. Harmadik, javított és bővített kiadás: 2011. 294. Harmadik, átdolgozott kiadás: 2014. 183., 159. Az első kötetet BENCSIK András, a második kötetet RÓZSÁS Eszter szerkesztette. Negyedik kiadás: Szerk.: Rózsás Eszter, 2021. 319. (Ludovika Egyetemi Kiadó)]. ISBN 978-963-9950-82-5

BENCSIK András - CSEFKÓ FERENC – FÁBIÁN Adrián – FÜLÖP Péter – IVANCSICS Imre – RÓZSÁS Eszter szerk. (2018): *Közigazgatási jog. Különös rész.* Szerk.: RÓZSÁS Eszter. Lekt.: KISS László. Budapest-Pécs, Dialóg Campus. 319. Harmadik, átdolgozott kiadás. ISBN 978-615-5877-82-7

BEÉR János – BIHARI Ottó – KOVÁCS István – MARTONYI János - MÁRTONFFY Károly – SZAMEL Lajos szerk. (1958): *Államigazgatási jog II. Különös rész.* Budapest, Tudományegyetemek Állam- és Jogtudományi Karai - Felsőoktatási Jegyzetellátó. 236. ISBN nincs.

BEÉR János – BIHARI Ottó – MÁRTONFFY Károly (1959): *Államigazgatási jog II. Különös rész* (szerk.: BEÉR János – MÁRTONFFY Károly). Budapest, Felsőoktatási Jegyzetellátó. 236. ISBN nincs.

BEÉR János – BIHARI Ottó – MÁRTONFFY Károly (1961): *Államigazgatási jog I. Általános rész* (szerk.: BEÉR János – MÁRTONFFY Károly). Budapest, Eötvös Loránd Tudományegyetem - Felsőoktatási Jegyzetellátó. 236. ISBN nincs

BEÉR János – MÁRTONFFY Károly szerk. (1959): *Államigazgatási jog I. Általános rész.* Budapest, Tudományegyetemek Állam- és Jogtudományi Karai - Felsőoktatási Jegyzetellátó. 328. ISBN nincs.

BEÉR János – MÁRTONFFY Károly (1960): *Államigazgatási jog I.* Budapest, Tudományegyetemek Állam- és Jogtudományi Karai - Felsőoktatási Jegyzetellátó. 328. ISBN nincs.

BEÉR János – MÁRTONFFY Károly /szerk./ (1962): *Államigazgatási jog I. Általános rész.* Budapest, Eötvös Loránd Tudományegyetem - Felsőoktatási Jegyzetellátó. 328. ISBN nincs

BERÉNYI Sándor (1959): *Államigazgatás. Jegyzet az alap- és középfokú sportvezető tanfolyamok hallgatói számára. A jegyzet az útmutató a községi tanácsok végrehajtó bizottságai dolgozói részére című könyv 1-2. fejezeteit tartalmazza.* Budapest, Magyar Testnevelési Főiskola – Fővárosi Nyomda. 33.

BISTEI Attila – BORSODINÉ Nagy Erika – KOVÁCS András – MARTON Emőke – NYITRAI Péter – PAULOVIKCS Anita – SZABÓ Eszter – TISZA Tibor – TORMA András – VERESNÉ JAKAB Zsuzsanna (2004): *Közigazgatási jog. Különös rész. (Egyetemi tankönyv).* Szerk.: TORMA András. Lekt.: KALAS Tibor. Budapest, Virtuóz Kiadó. 480. ISBN nincs.

BISTEI Attila - IVANCSICS Imre - KALAS Tibor - PAULOVIKCS Anita - TORMA András - VARGA Jenő (2001): *Közigazgatási jog. Általános rész.* Szerk.: KALAS Tibor. Techn. szerk.: SZIGETI Erika. Lekt.: KALTENBACH Jenő. Miskolc, Virtuóz. 198. (Előző (átdolgozott) kiadás és utánnomás: 2000. 302.). ISBN nincs. 2007. 387. ISBN nincs.

BISTEI Attila – KALAS Tibor – MARTON Emőke - NYITRAI Péter – TISZA Tibor – TORMA András – VERESNÉ JAKAB Zsuzsanna (2005): *Közigazgatási jog 2. Magyar Közigazgatási jog általános rész II.* Szerk.: KALAS Tibor. Techn. szerk.: SZIGETI Erika. Miskolc, Virtuóz Kiadó. 199. (Előző kiadások: 1996. 178. 1997. 179. 1999. 178. 2001. 178.) ISBN nincs.

CZÉKMANN Zsolt – KALAS Tibor – MARTON Emőke - NYITRAI Péter – TISZA Tibor – TORMA András – TURKOVICS István – VERESNÉ JAKAB Zsuzsanna (2007): *Közigazgatási jog I. Magyar Közigazgatási jog általános rész I.* Szerk.: KALAS Tibor. Techn. szerk.: CZÉKMANN Zsolt. Miskolc, Virtuóz Kiadó. 192. (Első kiadás: 1993. 192. 1994. 192. Második utánnomás: 1995. vi, 274. 1997. 225. 2004. 225.). ISBN nincs.

CSÁKI Gyula Balázs – KALAS Tibor – MARTON Emőke – PAULOVICS Anita – TORMA András (2005): *Közigazgatási jog 4. Európai közigazgatás.* Szerk.: TORMA András. Techn. szerk.: CSÁKI Gyula Balázs. Miskolc, Virtuóz Kiadó. 215. (Utánnomás: 2008. 241.). ISBN nincs.

CSÁKI-HATALOVICS Gyula – GYEKICZKY Tamás – GYERGYÁK Ferenc – TÓTH András (2018): *Közigazgatási jog. A helyi önkormányzatok és a Kormány általános hatáskörű területi államigazgatási szerve. A közigazgatási hatósági eljárás. A közigazgatási per.* Budapest, Patrocinium. 400. Második, átdolgozott kiadás. (Első kiadás: 2016. 333.) Szakvizsga könyvek. ISBN 978-963-413-202-8

DEMCSIK Tamás (2005): *Magyar közigazgatási jog. Kivonatos jogszabálygyűjtemény I. Szervezeti jog. II. Anyagi jog.* Budapest, Szent István Társulat. 528.

FÉSÜS György (1868): *Magyar közigazgatási törvényisme.* (Kassa), Werfer Károly. ISBN nincs. (Második kiadása: Pozsony, kiadó nélkül. 232.).

FÉSÜS György (1870): *Magyar közigazgatási jog.* Kassa, Werfer Károly. ISBN nincs.

FÉSÜS György (1876): *A magyar közigazgatási jog kézikönyve. A jogtanulók s egyéb vizsgálati jelöltek igényeihez alkalmazva rendszeresen egybeállította:--.--.* Budapest, Eggenberger xvi, 474.

GYURITA Erzsébet Rita – HULKÓ Gábor – KIS Norbert – LAPSÁNSZKY András – MUDRÁNÉ LÁNG Erzsébet – VÁCZI Péter (2008): *Közigazgatási jog III.* Szerk.: GYURITA Erzsébet Rita. Lekt.: PATYI András – VARGA Zs. András. Győr, Universitas – Győr Nonprofit Kft. 486.

IVANCSICS Imre – SZELESTEY György – NAGY Árpád (1981): *Kiegészítés a Magyar államigazgatási jog általános rész egyetemi tankönyvéhez. Kézirat.* Budapest, Tankönyvkiadó. 133. ISBN nincs.

KOI Gyula (2022a): Pillantás a hazai közigazgatási jog tankönyvirodalmi fejlődésének mérföldköveire I. (1854-1948). *Új Magyar Közigazgatás* 2022/1. 17-24. ISSN 2060-4599

KOI Gyula (2022b): Pillantás a hazai közigazgatási jog tankönyvirodalmi fejlődésének mérföldköveire II. (1949-2019). *Új Magyar Közigazgatás* 2022/2. 60-68. ISSN 2060-4599

KOVÁCS István (1957): *Az államigazgatás meghatározása. Magyar Tudományos Akadémia Az Állam- és Jogtudományi Intézet Értesítője I. köt. 1. sz. (Különlenyomat).* Budapest, Akadémiai Kiadó – Akadémiai Nyomda. 26. (2), (2).

LINDER Viktória – TEMESI István – VÉRTESY László (2018): *Közigazgatási jog*. Sorozatszerk.: HAUTZINGER Zoltán. Szerk.: TEMESI István. Lekt.: BALÁZS István. Budapest, Dialóg Campus. 286. Studia Universitatis Communae.

LŐRINC Lajos – MOLNÁR István - NÉMETH Gyula - SZTANCSIK József (1974): *Államigazgatási jogi ismeretek. A szakigazgatási tagozat tankönyve*. Budapest, Tanácsakadémia Igazgatási Tanszék. 247. ISBN nincs.

RIXER Ádám (2020): Tankönyvek és jegyzetek. In: RIXER Ádám: *A magyar közigazgatási jogtudomány értékelésének szempontjai*. Budapest, Dialóg Campus. 133-138.

RIXER Ádám – HOFFMANN István – SZILVÁSY György Péter (2011): *Közigazgatási jog. Jogi szakszigma könyvek*. Budapest, Novissima. 296, (3). [Második kiadás: 2013. 300, (21)].

RÓZSÁS Eszter (2015): *Közigazgatási jog. C/2. Témakör: Alkotmányjog és közigazgatási jog*. Budapest-Pécs, Dialóg Campus. 248. Ötödik, átdolgozott kiadás. ISBN 978-615-5376-59-7 (Első kiadás: 2002. 200. Második kiadás: 2005. 415. Kiegészítő kötet: 2006. 103. Második kiadás, új lenyomat: 2007. 488. Harmadik, átdolgozott kiadás: 2011. 239.). Esetenként Chronowski Nórával közös kiadványként, *Alkotmányjog és közigazgatási jog* címmel jelentek meg a 2005-ös, 2006-os, 2007-es kiadások. A 2006-os kiadás két szerzővel, közös címmel, de kiegészítő kiadványként jelent meg. A 2011-es kiadás két kötetben jelent meg.

SZTANCSIK József – LŐRINC Lajos – KÁTAI Imre (1968): *Államigazgatási ismeretek. Szakigazgatási rész III*. Budapest, Tankönyvkiadó. 171. ISBN nincs.

TAMÁS András (2007): *Magyar közigazgatási szervezeti jog I*. Budapest, Szent István Társulat. 300. ISBN 978-963-361-939-1 ISSN 1418-6489 Hatodik kiadás. (Első kiadás: 2001. 189. Második kiadás: 2002. 189. Harmadik kiadás: 2003. 189. Negyedik kiadás: 2004. 196. Ötödik kiadás: 2005. 227.)

TAMÁS András – CHRISTIAN László – EGRSZEGI Gyula – KÁRPÁTI Zoltán – KRAUSS Ottó – MIKÓ Zoltán – OLÁH József – MOLNÁR Miklós – PATYI Gergely – SEEREINER Imre (2008): *Magyar közigazgatási anyagi jog*. Szerk.: GERENCSÉR Balázs – TAMÁS András. Sorozatszerk.: VARGA Csaba. Budapest, Szent István Társulat. 265. Negyedik, átdolgozott kiadás. (Első kiadás: 2004. 256. Második kiadás: 2005. 256. Harmadik, átdolgozott kiadás: 2006. 254. Negyedik, átdolgozott kiadás változatlan utányomása: 2011. 265.). ISBN 978-963-277-020-8 ISSN 1418-6489